

Øjne bag kalken i Tved Kirke

Af METTE FASTRUP

Vi har været flere i Tved Kirke, end vi regnede med. I nogle århundreder har de set på os, personerne derinde med deres øjne bag lag af kalk. Lag på lag.

Tved Kirke er blevet repareret. En restaurering kan men egentlig ikke tale om. Kirken har fået nogle kedelige furer glattet ud, har fået en arkitektonisk opstrammer i den revnede korbue, der var det mest synlige og mest foruroligende tegn på forfald.

Nationalmuseets kalkningstjeneste aflagde pligtvisit. Man ventede sig ikke noget af Tved Kirke, ikke noget, der kunne påvirke erfarne konservatorer med fortidens kirkekunst som speciale.

Småbitte "ruder" blev skåret i kalken - helt ind til kirkehusets marv. Og konservatoren så ikke ud ad sine "ruder". Han så ind, ind i en fortid med farver og figurer med spor fra samme forestillingsverden, fra den, vi i dag kender fra "dagens tekst", fra det, der også nu siges fra prædikestolen.

Lag med dekorationer, lag med svage farvetoner og så de lag, der blev undersøgt med så stor interesse. De store overraskende bibelbilleder.

Tved Kirke har haft klenodier gemt under kalken. Ingen nulevende har haft anelse om de værdier, der i århundreder har skjult sig i den lille kirke, hvis omgivelser er skiftet, mens de romanske mure står, hvor de blev sat, ikke så forfærdelig længe efter at det var vikingetid i Norden. Da var der sikkert agerland omkring kirken. Siden forvandlede det meste af sognet til ørkenagtigt klitlandskab, hvor sandflugten drev mennesker fra hus og hjem. Ved århundredskiftet plantede man den lunende plantage, der nu bar gjort stedet til en idyl.

En lille kirke så ydmyg og så rig.

Konservator Robert Smalley fra Nationalmuseets Kalkningstjeneste arbejder her med afdækning af kalkmaleri fra ca. år 1500. Lige over konservatorens venstre hånd ses Adams ene fod. Foto: Tage Jensen.

Omkring et århundrede efter kirkens opførelse har en kunstner i vort kirkerum gået og malet apostelfigurer. Meget har forandret sig, selv på en stille egn, inden en anden kunstner et par århundreder senere, omkring år 1500, anbragte Adam, Eva og slangen i kirkens kor. Det famøse æble er heller ikke glemt. Som genbo på den anden

side af korets sydvindue anes den kæmpestore Christophorus, der under sydligere himmelstrøg stadig betragtes som vogteren mod brat-død, også i trafikken. Man kan den dag i dag sydpå være så heldig at opleve Christophorus-figuren i bilens nøglering.

I katolske lande er Christophorus ofte anbragt lige indenfor kirkedøren. Så kan den fortravlede lige nå indenfor og gøre korsets tegn i hans nærværelse på færden ad farlige veje til eller fra arbejde. Et lille bidrag til livsforsikringen.

I Tved optager Christophorus det fjerneste, sydlige hjørne af koret. Det kunne tyde på, at han her ikke har været "brugt" på samme måde som i de katolske lande, heller ikke, da han blev til lige før reformationen. Men også her i Thy har han båret Kristusbarnet på sine stærke skuldre. Konservatorerne vil ikke love, at der er noget tilbage af figurens øverste del. En tidligere reparation har her som andre steder i kirken gnavet sig ind i billederne.

Korets 1500-tals dekoration vækker undren. Den er blevet til på det tidspunkt, da sandflugten begyndte at true landsdelen. Også dengang har det været en investering at "ofre" penge på sin kirke. Man har gjort det, måske som et forsøg på at formilde de højere magter, der sendte flyvesandets svøbe ind over landskabet.

En landsby har ligget inde i plantagen vest for kirken, hvor folk nu ynder at gå søndagstur og i sæsonen plyndre skovbunden for kantareller.

En annekspræstegård har der også været i Tved. Ingen ved i dag, hvor den har ligget. Men præsteindberetningen siger, at "den 1690 er øde af sand".

På et tidspunkt hat Adam, Eva og Christophorus forlængst været kalket over, men de har formentlig været fremme i dagens lys, da lyden af sandets hvislen om kirkehusets hjørner var døgnets melodi i denne del af Thy. Mange oplevede som annekspræstegårdens folk at få deres hjem lagt øde af sand, at måtte flytte - flygte.

Det var korets sydvæg, der først viste sig ar være befolket. Hverken konservator Robert Smalley fra Nationalmuseets Kalkningstjeneste eller kirkearkitekten Poul Hansen, Thisted, kunne skjule deres overraskelse. Fra Nationalmuseet meddeltes det, at dekorationerne var bevaringsværdige. Overvejelser i menighedsrådet. Det vil koste penge!

Imens puslede konservatoren og hans hjælper videre. Også kirkeskibet blev forsynet med de små ruder. Atter så konservatoren ind i fortiden, denne gang mere end 700 år.

Konservatoren befandt sig så at sige ansigt til ansigt med en apostel, der tonede frem på kirkens nordvæg.

Betagende var det at se konservatoren sidde på et plankebord, lagt over stolestadernes rygge, og lempe kalken af netop dertil, hvor figuren trådte frem. Hoved, skuldre, klædedragt med tydelige detaljer ned til bælttestedet. En person, der har været kirkegæst næsten siden kirken var ny engang i 1100-1200-tallet. I større og mindre flager lod kalken sig løsne. Der var flere lag dekorationer på det, der faldt af, men interessen

koncentrerede sig om det inderste lag, det ældste. Håndværksmæssigt var dette lag bedre udført end de lag der fulgte efter århundreder igennem. Beklageligvis er man blevet mere sjuskede og sløse op gennem tiderne. Det afspejles mange steder i vore kirker.

Hadde man ikke brugt gode materialer og gjort sig umage med arbejdet for 700 år siden, havde der ingen apostel været i Tved kirke i dag.

Det er indirekte sandflugten, der er skyld i, at Tved Kirkes korbue fik en truende revne. Sandet lagde sig på sine steder flere meter op om kirken, blev senere gravet væk, desværre sådan, at der ikke var afløb fra hjørnet syd for tårnet. Fugt under kirken fik sydvæggen til at skride en smule ud, og korbuens kvadre løsnede sig fra hinanden. Her iagttager arkitekt Poul Hansen, Thisted, revnen, netop som den var afsløret og korbuen stivet af med træskabelon.

Med tilbageholdt åndedræt overværede man afdækningen. Et stort felt mellem skibets nordvinduer står nu ved nytårstid med sine slørede dekorationer. Laset og flosset ser det ud. Kalkflagerne løsnes. Som blade i en bog ligger lag på lag og afslører generationers bestræbelser på at holde deres kirke pæn, at gøre den pænere, en lille kirke i et beskedent sogn yderst i sandflugtsejnen. Et sogn med ikke så forfærdelig mange husstande, selv ikke i gode tider.

Konservatorerne kommer igen i det kommende år, eller det næste igen. Arbejdet skal gøres færdigt. Det er vel ikke de store ord, der blomstrer i denne nordvestjyske egn. Skal de romanske kalkmalerier bevares? Tavshed.

Konservatorens mere kyndige og impulsive gemyt registrerer tavsheden, der også for andre får det til at sitre i rygmarven.

- Mener man at ville bevare dette romanske mesterværk, hvis lige ikke findes i denne ende af landet?

Tavshed i Tved Kirke.

- Vil man ikke beholde apostelen her, tager vi ham med til Nationalmuseet!

Der er ikke tvivl i fagmandens sind. Stadig tavshed.

- Han skal ikke til København. Vi må se at skaffe pengene.

Nogle måneder endnu står kalkmalerierne som skyggefelter på Tved Kirkes nykalkede vægge. Man er pænt gået udenom, til konservatoren fra København får tid - og man i det lille menighedsråd "finder" de ca. 50.000 kr., det vil koste at lokke kalkmaleriernes figurer nærmere. Apostelen får man så at sige oven i handelen, for det vil koste alene ca. 40.000 kr. at tage sig af koret med Edens Have og Christophorus. Konservatoren mener, han kan tage sig af den romanske dekoration "sådan ind imellem".

Fikserbilleder eller sære landkort. For tiden siger kalkmalerierne i Tved ikke beskueren så forfærdelig meget. Og dog.

Vi kommer dem aldrig nærmere end nu, vore trofaste kirkefæller. At de i den kommende tid vil blive tydeligere, er der ingen tvivl om, men bliver de nogen sinde mere nærværende: Adam, Eva, slangen, den byrdebærende Christophorus og før dem apostelen, som måske engang har haft resten af apostelskaren omkring sig kirkeskibet rundt?

Under afdækningen tonede noget frem, som lignede et Andreaskors. Som en skygge, der atter blev borte i kirkevæggen. Måske kommer det tilbage sammen med konservatoren, hans erfaring, kunstneriske forståelse og kemiske heksekunst.

Der bliver ikke slået streger, hvor streger mangler, ikke foræret Christophorus et nyt hoved, hvis tiden og tidligere kirkereparationer har berøvet ham det, han fik omkring år 1500. Ingen fusk med fortiden. Man vil følge al restaurerings grundlov: ikke at føje nyt til, hvor det oprindelige er borte. Med nænsomhed vil man lade de felter stå bare, hvor tiden har været på hugst.

Fortidens og forestillingens kunst vil få lov at gå hånd i hånd. Var det ikke netop det, der skete, da tidligere tiders kunstnere formede deres figurer?

Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Hanherred 1980, side 106-111).